

Thirring Gusztáv emlékezete – kettős évfordulója kapcsán



Thirring Gusztáv 1910-ben

lékét kutatva saját családjának története felé, amint azt Thirring Gusztáv tette! Mert nem csupán felkutatva elődei adatait, családi viszonyait, foglalkozásukat, meg azokat a házakat, amelyekre kiterjedt rokonságának tagjai e tömördek idő alatt Sopronban belaktak és tulajdonoltak, hanem mindezeket a tényeket írásba foglalta és közzé is tette. E munkájának címe: *A soproni Thirring nemzetség háromszáz éves multja*. Családtörténeti tanulmány. (Sopron, 1934.)

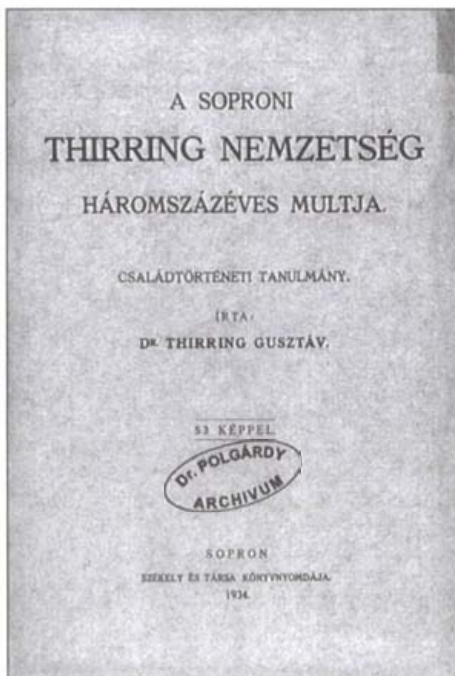
S ha már ekkora szerencsénk van, hogy első kézből nyert adatokkal szolgálhatunk a ma olvasóink Thirring Gusztávról, méghozzá lexikális tömörséggel megfogalmazva, éljünk is a lehetőséggel! Idézzük e családtörténeti tanulmánya 17. oldaláról mindazt, amit – egyes szám harmadik személyben előadva – önmagáról megemlítenednek tartott 1934-ben: „...egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1884-ben bölcsészettudori, 1885-ben tanári oklevelet szerzett. 1884–88 az egyetemi anthropológiai tanszéken, mint tanársegéd működött, 1888. márc. 1-jén a fővárosi statisztikai hivatal szolgálatába lépett, melynek 1894-ben aligazgatója, 1906-ban igazgatója lett. 1897-ben a budapesti egyetemen a demográfia magántanárává képesített, 1906-ban rendkívüli tanári címet kapott. 1902-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1926-ban rendes tagjává választotta meg. Ez évben nyugalomba vonult. 1923-ban kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. Önálló (főleg statisztikai) munkáinak száma meghaladja a 60-at, tanulmányai és cikkei, melyek magyar, német és francia nyelven jelentek meg, több mint 300-ra rúgnak. Statisztikai munkáin kívül a turista irodalom terén is dolgozott, több turista kalauza jelent meg. A nemzetközi Statisztikai Intézetnek 1902 óta tagja és a nagyvárosok statisztikai évkönyvének megalapítója: tiszteletbeli tagja a magyar, a német, a frankfurti, a cseh és az amerikai statisztikai társaságoknak, az elsőknek 1931-ig elnöke volt. Számos turista alakulatnak díszelnöke vagy tiszteleti tagja. Tevékeny részt vett a Sopron megmentése körüli akciókban és a soproni népszavazásban. Sopron városa 1932. szeptember 18-án díszpolgárává választotta meg. 1891. október 12-én nőül vette Waisbecker Irént. Házasságukból négy gyermek született...”

S ha már összefoglalójában ő maga gyermekeit említette, nevesítsük is őket. Gusztáv és Emília a fővárosnál álltak alkalmazásban, Lajos édesapját követve a statisztikusi pályát választotta, felesége pedig Keleti Károly, a hazai statisztika atyjának unokája volt, míg legkisebb fia, László utoljára az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériumban dolgozott.

A százötven évvel ezelőtt, 1861. december 24-én Sopronban született és hetven éve, 1941. március 31-én Budapesten elhunyt dr. Thirring Gusztávot mint statisztikust, demográfust, geográfust és turista-szervezőt tartja számon az utókor. Mégpedig mindegyik területen a legjelesebbek között.

Ősei az 1600-as évek legelején vándoroltak be német földről Sopronba, a Thiringek első itteni írásos említése 1623-ból való. Aztán a nyugat-magyarországi városban megtelepedve és meggyökeresedve Sopron köztisztviselői álló, tehető polgárai közé emelkedtek. Ebből az izig-vérig német familiából emelkedett ki a sokszor csak a „Sopronban nőtt magyar tölgyként” emlegetett Gusztáv, családjának talán legnevesebb tagja. Akinek már a helyi evangélikus gimnázium tanulójaként megmutatkozott, – későbbi egész pályafutása során érvényesülő – földrajzi, természetrajzi és történelmi érdeklődése. Alma máteréről, annak az életében játszott meghatározó szerepéről később így vallott: „Itt lett a német fiúból izzó magyar férfi, itt tanultam hazámat, vallásomat és a nemzeti gondolatot megbecsülni, amely hármás irányelvként vezérelt életemben.”

Bár nemzetünk minden nagysága oly szeretettel, tisztelettel és szakértelemmel fordult volna ősei em-



katársa lett. Hogy döntése helyes volt, azt bizonyítja, hogy itt 1894-ben aligazgatói, 1906–26 között pedig igazgatói tisztséget töltött be.

Mindez végül azt jelentette, hogy a földrajz oktatásáról ugyan lemondott, eredeti elképzeléseivel azonban nem kellett teljesen leszámolnia. A Magyar Földrajzi Társaságnak (MFT) végül is 63 éven át volt tagja, idővel titkára, majd 1914-től alelnöke. Aztán az egyetemen is oktatott: 1897-től a demográfia magántanára, 1906-tól rendkívüli tanára. Legkiválóbb tanítványai közül Móra Ferenc, Princz Gyula és



Fentebb említettük, hogy a földrajz iránti érdeklődése korán, már soproni középiskolás korában megnyilvánult. Mindössze 17 éves, amikor a Magyar Földrajzi Társaság tagjainak sorába lépett. Aztán a budapesti Tudományegyetem földrajz-természettudományi szakos hallgatója, amikor *Sopron megye természeti viszonyai* című pályamunkájával első díjat nyert a társaság pályázatán.

Az 1884-es év többszörösen is jelentős volt Thirring életében. Még egyetemi hallgatóként ebben az évben járta be Lóczy Lajossal Hegyes-Drócsát, valamint Pojána-Ruszkát, s az ekkor együtt töltött hónapok vetették meg az alapját a két nagy tudós sírig tartó barátságának. Aztán ebben az évben írta meg Serpa Pinto dél-afrikai utazásának történetét. Végül megszerezve földrajz-természettudományi szakos tanári oklevelét, ebben az évben lett tanársegéd a budapesti egyetem antropológiai intézetében.

Thirring szívvel-lélekkel geográfusnak érezte magát, akinek leghőbb vágya volt, hogy a földrajzi tanszékre kerüljön. Ennek a tanszéknek a vezetője, az idős Hunfalvy János azonban az ekkor már országos hírnevű, és Thirringnél 12 évvel idősebb Lóczy Lajost szemelte ki utódjául. Így célszerűnek látszott a pályamódosítás, s ő – elfogadva Körösy József ajánlatát – 1888-ban a Fővárosi Statisztikai Hivatal munkatársa lett. Hogy döntése helyes volt, azt bizonyítja, hogy itt 1894-ben aligazgatói, 1906–26 között pedig igazgatói tisztséget töltött be. Mindez végül azt jelentette, hogy a földrajz oktatásáról ugyan lemondott, eredeti elképzeléseivel azonban nem kellett teljesen leszámolnia. A Magyar Földrajzi Társaságnak (MFT) végül is 63 éven át volt tagja, idővel titkára, majd 1914-től alelnöke. Aztán az egyetemen is oktatott: 1897-től a demográfia magántanára, 1906-tól rendkívüli tanára. Legkiválóbb tanítványai közül Móra Ferenc, Princz Gyula és Rétly Antal említhetők.

Hogy Thirring Gusztávot a honismeret nagyjai között is számon tartjuk, abban bizonyosan szerepe volt, hogy már fiatalon, a fővárosba kerülve összehozta a szerencse Téry Ödönnel, a magyar turistaság legnagyobbjával. A két kiváló szervező mellé aztán a hegyek szerelmeseiből egy állandó tüzöző társaság szerveződött, s idők során keresztül-kasul bejárták az egész országot. Téry és Thirring pedig 1888-ban a Magyarországi Kárpát Egyesület (MKE) időközben megszűnt budapesti osztyálját újraélesztették, s ennek első titkára Thirring lett. Részt vett a Magyar Turista Egyesület (MTE) megalakításában is, s ennek több ízben titkára, illetve választmányi tagja volt.

Aztán multhatatlan érdemeket szerzett a *Turisták Lapjának* létrehozásában, melyet a kezdeti években Téry Ödönnel együtt szerkesztett. Úttörő kezdeményezésnek bizonyult Thirring egy másik megvalósított ötlete is, a hazai útikalauzok sorozata! A századforduló évében, 1900-ban jelentette meg e sorozat első köteteként az MTE budapesti osztyáljának kiadásában *Budapest és környéke* című 389 oldalas útikalauzát. Ezt aztán több más is követték, Kőszeg, Szentendre és más városok, valamint környékük bemutatását tűzve ki céljául. Természetesen szülővárosa és az

annak közelében található látnivalók ismertetéséről sem feledkezett meg, amint azt *Sopron és a magyar Alpok* (Bp., 1911.) valamint *Sopron és környékének kis kalauza* (Sopron, 1913.) című munkái is bizonyítják. A sorozattá terebélyesedő kalauzok írásába idővel más szerzők is bekapcsolódtak, ám a szerkesztők nevei nyomán mint „*Thirring – Vigyázó*” kötetek váltak fogalomná.

Az MTA 1902-ben levelező, 1926-ban – nyugalomba vonulásának évében – rendes tagjává választotta. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1903-ban meghívta tagjai sorába, a Magyar Statisztikai Társaság pedig (1925–31 között) elnökévé választotta. Több tudományos kiadványsorozatot indított el itthon és külföldön egyaránt. Publikációs tevékenysége idős korában sem lankadt. Látásának megromlása ellenére 1937-ben saját kiadásában megjelentette Magyar László Afrika-utazókról szóló alapvető művét. *Magyarország népessége II. József korában* című dolgozata pedig 1938-ban akadémiai elismerésben részesült. Sokoldalú és tevékeny munkásságáról teljes képet adni természetesen nem egy rövid megemlékezésben, de egy rövid könyvben is lehetetlen lenne.

Thirring Gusztávnak 80 év engedélyeztetett a létezésre! Békességgel tűrt, hosszú szenvedéssel járó betegsége hetven évvel ezelőtt, 1941. március 31-én gyűrte le végleg. Budapesten, a Farkasréti temető halottasházában megtartott búcsúztatását követően szülővárosa, Sopron evangélikus temetőjében helyezték örök nyugalomra.

Polgárdy Géza

Bányai János, a székelyföldi építő

Bányai Jánost 1971-es nekrológiájában a sepsiszentgyörgyi polihisztor Kónya Ádám – ő sincs már közöttünk – művelődéstörténetünk erdélyi nagy személyiségének nevezte, a romániai magyar szellemi élet olyan kiemelkedő egyéniségei mellett jelölve ki helyét, mint Kós Károly vagy Kelemen Lajos. Csutak Vilmossal egészíthető ki a sor, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatójával. Bányai geológus volt, tanár, lap- és kiadványszerkesztő, közösségének fáradhatatlan szervező-építője. Idézzé itt alakját két rövid, személyes történet.

Életrajzírói mindeddig nem emlegették az 1947-es nyugdíjazása utáni pedagógiai pályáját. Róth András is csak azt a jellemző mozzanatot írja le, hogy a székelyudvarhelyi állami ipari liceum vezetésével bízták volna meg, de valami testhezállóbb, nem adminisztrációs feladatot kért. Édesapámat 1950 szeptemberében helyezték ki, egyenesen a képző padjaiból, az akkor már mezőgazdasági középiskolává átszerveződő, a székelyudvarhelyi várban működő tanintézménybe. Fejér Mihály igazgató bevezette a tanáriba és bemutatatta, mint új kollégát. Az asztaltól egyvalaki állt fel, egy öregúr, mosolyogva elébe jött az ajtóig és rákérdezett: – Hová való vagy, ecsém? – Hérmányba – felelte apám. – Ott én sokat dolgoztam – tette otthonossá a hangulatot a kezdő pedagógusnak egy kedves nyugtázással Bányai.

A másik történet ma is élő anekdota, legutóbb pár éve jegyezte le újra a bodvaji ásványkülönlegességről Pápai Gábor, erdővidéki erdészkirándulásukat követően, a nemrég búcsúztatott Antal Jenő baróti erdész ítézte: „*Bányai János professzor nevezte el dobostorta-opálnak a megdőbbentő hasonlóság alapján, melyet a kőzet rétegződése és színe minden kétséget kizáróan bizonyít. Az elnevezést a székelyföldi származású tudós dr. Pávai Vajna Ferenc ellenezte, és megüzente Bányainak, hogy ezért a konyhaelviségéért »meg számolnak«. A számolásra 1934-ben, Székelyudvarhelyen került sor. Az anekdota szerint egymás mellé tették a kőzetet és a felszeletelt dobostortát. Pávai professzor – eldöntendő a kérdést – mit sem sejtve, a kőzetet emelte a szájához, és abba harapott bele. Így aztán jóváhagyta az elnevezést.*”

